

DEBATT OCH REFLEXER

HÖGERPARTIET OCH SAMHÄLLET'S POLITISERING

Av fil. mag. STAFFAN GRANSTRÖM

Allt samhällsarbete vilar på värderingar. Den moderna konservatismen måste helt och fullt acceptera ett politiserat samhälle, varigenom också en ny grund lägges för dess arbete, framhåller fil. mag. Staffan Granström i detta inlägg, där han också kritiskt granskar uppfattningar som fördes till torgs av HUF:s förbundssekreterare Anders Arfwedson i Sv.T. 1/67.

Anders Arfwedson, förbundssekreterare i Högerens Ungdomsförbund, har i Sv.T. nr 1/67 i anslutning till en granskning av ett programförslag från det socialdemokratiska ungdomsförbundet framfört några reflexioner om "vad demokrati egentligen är". Han ger sin anslutning till den politiska demokratin, organisationsdemokratin osv. Längre än till en formell uppslutning kring de demokratiska idealen går han emellertid inte. Demokratin får nämligen inte genomsyra hela samhället. Uppfattningen "att alla delar av samhällslivet skall göras beroende av politiska beslut i demokratisk ordning" gillar han inte. Det är inte någon konservativ uppfattning, menar han. "Vägledande för den konservativa synen är istället, att i stor utsträckning undvika politisering ('demokratisering' med

s-terminologi) på de områden där så är möjligt." En utvidgad politisering av samhället skulle nämligen, enligt Arfwedson, hota den 'inre makthalansen'. Denna balans innebär, att det som motvikt till statsmakten finns "en eller flera faktorer av verklig betydelse, som icke har sitt ursprung i samma vilja, som den makthavande politiska riktningen i landet företräder". Den viktigaste faktorn i detta avseende är det privatägda näringslivet. Detta styrs i sitt agerande av "icke-politiska motiv", det följer inte någon "politisk linje". Därigenom, menar Arfwedson, fyller det sin funktion som motvikt till den regerande politiska majoriteten.

Konservatismen har alltsedan Burke framträtt som en antipolitisk meningsinriktning. Politiken har betraktats som ett medel att befrämja och befästa motsättningar mellan olika grupper genom att spela ut olika "särintressen" mot varandra. Över enskilda individers och gruppers intressen borde ställas helhetsintresset. Samtidigt nedvärderades politiken som ett medel att förbättra människornas villkor. Det var fåfängt att tro, att man genom "sociala manipulationer" skapade en bättre värld. Samhällsmaskineriet var så invecklat, menade man, att mänskliga ingrepp skulle få vådliga och obotliga följder, speciellt som människan till sin natur var ond, ofullkomlig och gärna hängav

sig åt en kylig rationalism och därigenom åsidosatte tradition och intuition.

Arfwedsons önskan att undvika en politisering av hela samhället måste ses i belysning av detta idépolitiska perspektiv. Hans uppfattning grundas på en viss bestämd ideologisk grundsyn, som i sin tur utgår från hans bild av verkligheten, hans verklighetsuppfattning. Därför får hans åsikter inte betraktas som ett uttryck för passivitet eller låg ambitionsnivå i hans arbete som förgrundsgestalt i ett politiskt ungdomsförbund i ett läge som rent allmänpolitiskt har intressanta perspektiv. (Låt vara att det förvånar honom att han "f. n. är politiker så att säga på heltid", att mycket i den moderna samhällsdebatten får honom att känna sig som "en främling i samtiden" och att han inte kan känna någon verklig entusiasm för ett system "där så många otrevliga, okunniga och många gånger moraliskt tvivelaktiga personer utövar makten". Arfwedson, A., Varför jag inte kan vara liberal. Liberal Debatt, nr 8 1965, s. 39 ff.) Frågeställningen gäller istället om hans grundsyn är försvarlig och realistisk inför en konfrontation med den politiska och sociala verkligheten.

Värderingarnas roll

Det är alldeles tydligt, att Arfwedson grundar sin åskådning på en felaktig verklighetsföreställning. Han förbiser ett elementärt faktum; allt samhällsarbete grundas på politiska värderingar. Det är en förfälskning av verkligheten att hävda, att t. ex. näringslivet inte följer en politisk linje eller att det styrs av icke-politiska motiv. Det är givetvis en illusion att tro, att näringslivets män i sitt handlande

står höjda över alla värderingar och agerar "sakligt" eller "objektivt". Både på ett högt idépolitiskt plan och ett lägre dagspolitiskt plan drivs de av vissa värderingar. Det torde t. ex. vara svårt att kalla direktör Iveroths uttalanden om den föreslagna näringspolitiska fonden värderingsfria och objektiva. Hans åsikter tycks i stort sett överensstämma med dem, som de borgerliga partiledarna har gett uttryck för. Och inte ens Anders Arfwedson torde förneka att dessa drivs av vissa värderingar. Även i en stor mängd andra ekonomiska och sociala frågor tycks det råda stor överensstämmelse mellan ledande representanter för näringslivet och borgerliga politiker. Det kan väl inte gärna vara av en ren slump? Man kan alltså, som Arfwedson, säga, att näringslivet i sitt handlande ej styrs "av den regerande majoritetens politiska vilja" men det är verklighetsfrämmande och klart missvisande att betrakta det som en objektiv och fristående faktor i samhället. Det vore verkligen välgörande för den politiska debatten om Arfwedson och andra konservativa politiker ville inse detta faktum och inrätta sitt handlande därefter.

En modern konservatism måste helt och fullt acceptera ett politiserat samhälle. Därmed skulle nämligen en ny grund läggas för dess agerande. Syftet med varje rationellt arbetande politiskt parti måste vara att komma i en sådan ställning, att dess värderingar präglar statsmaktens auktoritativa beslut, dvs. att erövra den politiska makten och komma i regeringsställning. Varje partis handlande bestäms då av ett antal faktorer, med vilkas hjälp partiet väljer ståndpunkt i olika frågor. Dessa faktorer är par-

tiets ideologi och intresse samt dess strategiska bedömning, som innesluter hänsyn till väljaropinionen och till den politiska omgivningen i vilken partiet arbetar, dvs. den parlamentariska situationen.

Vilka effekter skulle en ny attityd till det politiserade samhället få för konservatismen? Hur skulle den påverka de faktorer, strategiska och ideologiska, som påverkar partipolitikens utformning? Rädsla för politisering måste få ödesdiga konsekvenser. Det ligger givetvis i sakens natur att varje politisk meningsinriktning, som principiellt vägleds av uppfattningen, att politisering till varje pris måste undvikas, kommer att kännetecknas av bristande vitalitet och handlingskraft. Den försätts automatiskt i en försvarsposition och får som främsta uppgift att kritiskt granska initiativ och reformförslag från andra håll. Den uppgiften kan inte entusiasmera många. Det finns stora risker att väljarunderlaget minskar. Kanske skulle man kunna behålla en kärna av anhängare. Men det vore fåfängt att hoppas på röstvinster. Människorna kräver i allmänhet positiva initiativ av sitt politiska parti. Man vill se sitt eget partis värderingar prägla samhällsutvecklingen. Detta sker i ytterst liten utsträckning om partiet ensidigt inriktar sig på kritik. Utsikterna att inom en snar framtid bilda regering tillsammans med mittenpartierna gör också, att högerpartiets politiska attityd måste stå i samklang med dessa. Ur strategisk synpunkt vore det således fördelaktigt att överge Arfwedsons recept. Högern måste med energi och handlingskraft utsträcka sitt arbetsfält till hela samhällslivet och framlägga konstruktiva reformförslag.

"Heliga" institutioner

Står då denna ambitiösare arbetsmetod i motsättning till högerns politiska ideologi? Bör man med politiska medel reformera sådana institutioner, som för många konservativa måhända betraktas som heliga, t. ex. näringslivet, familjen och skolan? Om syftet med politiskt arbete är att fördjupa demokratin och förbättra människans materiella villkor, göra henne friare och lyckligare, får en modern konservatism inte stå med armarna i kors inför dessa och andra arbetsområden. Det finns ingen anledning att inför kraven på jämlikhet, trygghet och frihet låta andra meningsinriktningar framstå som pådrivare och konservatismen som bakåtsträvare. Inom ramen för en modern konservativ ideologi finns nämligen medel för att förverkliga dessa mål. Ågardemokratin, rätt tolkad, innesluter stora möjligheter. Den är en vision av ett jämlikhetens samhälle. Genom en jämnare fördelning av samhällets tillgångar skall varje människa ges större trygghet, självständighet och frihet. Detta framtidssamhälle skapas inte genom "den osynliga handen". Utvecklingen går inte automatiskt mot det mål man utstakat. Välplanerade politiska beslut krävs. Och det är endast genom i demokratisk ordning fattade politiska beslut, som det stora flertalet människor tillförsäkras trygghetsgarantier. Därför måste kravet på en politisering av samhället grundas på omsorgen om den enskilda människans trygghet och frihet. Som exempel kan, som Arfwedson gör, tas det svenska skolsystemet. Arfwedson menar här, att den i demokratisk ordning antagna skolformen innebär en inskränkning av de enskilda individernas valfrihet. Alla

de, som genom utbildningens demokratisering principiellt blivit tillerkända rätten till utbildning torde knappast dela hans uppfattning. Det som tidigare var ett fåtals privilegium har blivit allas rättighet. Valfriheten har ökat för den stora massan. Däremot kan givetvis de minoritetsgrupper som redan tidigare på grund av ekonomiska privilegier var tillförsäkrade utbildningsmöjligheter inte se den nya ordningen som en vidgad valfrihet. De ser tvärtom skolans demokratisering som ett hot mot sin egen ställning och själva skolformen som ett medel till nivellering och standardsänkning. Därför är det också givet att den oerhörda frihetsutvidgning, den möjlighet till fri personlighetsutveckling, som genom skolans demokratisering tillförsäkrats alla, aldrig skulle ha kunnat förverkligas annat än genom politiska beslut.

Konservativa framtidsuppgifter

Motsvarande utveckling kan påvisas på område efter område, som efter hand blivit föremål för politiska beslut. Se t. ex. på arbetsmarknads- och lokaliseringspolitiken. Den grad av trygghet som här har uppnåtts — full sysselsättning, försäkringar av olika slag o. dyl. —

har till inte ringa del skapats och upprätthållits genom politiska åtgärder. Listan kan göras lång. Gemensamt är, att politiska beslut har gjort människans villkor drägligare och det stora flertalet människor tillerkänts en tidigare okänd trygghet och frihet. Denna måste ständigt utökas och fördjupas. Nya områden av samhällslivet måste energiskt angripas och reformeras. Här har en modern konservatism stora framtidsuppgifter. Det finns ett drag av defaitism i Arfwedsons uppfattning. Han föreställer sig tydligen att den nuvarande regeringen skall sitta i evighet. Han vill undandra vissa delar av samhällslivet politisering för att därigenom undvika att de reformeras i enlighet med socialdemokratiska värderingar. I dagens läge är emellertid ett regeringsskifte närmare än på mycket länge. Och i den mån nya områden av samhället politiseras kommer ju dessa i så fall att präglas av den nya regeringens värderingar.

Om man som kärnan i högerens ideologi ser dess egalitära vision talar allt för att partiet bör utsträcka sitt arbetsområde till att principiellt omfatta hela samhällslivet. Och vill högern föra en majoritetspolitik är det också rent taktiskt nödvändigt att erkänna det politiserade samhället.